

Nesplněné předpovědi se dotýkaly i českých svědků Jehovových

ČAS JAKO NEPŘÍTEL

Stanislav Hodouš

Náboženská společnost svědkové Jehovovi má svá tajemství, a to i před vlastními členy. Málokdo ze současných svědků například ví, jak pevně je s dějinami této denominace spjato apokalyptické očekávání. Nejenže položilo základ pro její vznik, nýbrž v různé intenzitě ji provází po celou dobu její existence. Ačkoliv existuje řada prací zabývajících se svědky Jehovovými, jejich vývoji v oblasti apokalyptiky bývá věnováno poměrně málo prostoru. Zvláště očekávání konce světa v prostředí českých svědků Jehovových zdá se být tématem prakticky neznámým.

Apokalyptická očekávání svědků Jehovových lze zjednodušeně rozdělit do dvou základních skupin. Tou první je ohlašování událostí, jež mají předcházet příchodu konce současného světa a které většinou člověk nemůže pozorovat okem. Sledovat lze podle učení organizace pouze důsledky těchto událostí, projevující se na zemi. Sem patří „začátek času konce“, od něhož vývoj spěje k vyvrcholení apokalypsy a dále k „druhému příchodu Ježíše Krista“, při němž neviditelně převezme vládu nad zemí. Nakonec nastane Kristův neviditelný soud nad lidstvem. Všechny jmenované mezníky mají svědkové Jehovovi pečlivě datovány, a když je okolnosti donutí, tato data změní.

Za druhé jsou to události viditelné. Sem spadá zničení křesťanů, kolaps světových vlád a na závěr vypuknutí samotného armagedonu – celosvětové živelné katastrofy, kterou přežijí pouze svědkové Jehovovi. Poté má následovat Kristovo tisícileté království na zemi, v jehož průběhu nebude satan se svými démony mít vliv na lidi a tito lidé budou uvádět do pořádku zemi zničenou lidskou společností a apokalypsou. Po uplynutí tisíce let bude satan v rámci zkoušky lidstva na krátký čas propuštěn a svede určitý počet lidí. Po tomto posledním mezníku budou zbývající obyvatelé ráje (s výjimkou vybraných, kteří mají kralovat v nebi) žít věčně v ráji na Zemi. Ďábel, jeho démoni a svedení lidé mají být navždy zničeni.

Všechny předložené nauky byly a jsou totožně přijímány i v prostředí českých svědků stejně jako datace, v nichž měla světová apokalypsa již několikrát vypuknout.¹

Podmínky pro vznik badatelů Bible (původní označení svědků Jehovových) připravil postupný rozpad adventního hnutí Williama Millera (1782–1849), které se v roce 1844 nedočkal ohlašováného druhého příchodu Ježíše Krista na Zemi. Ke stále ještě doufajícím čekatelům na advent se připojil americký obchodník Charles Taze Russell (1852–1916), navázal na apokalyptické výklady Jonase Wendella (1815–1873) a posléze zformoval vlastní skupinu „badatelů Bible“. Wendell stanovil nové datum Kristova příchodu na Zem na rok 1874. Po uplynutí tohoto roku se rozšířilo přesvědčení, že Kristus opravdu přišel, avšak pouze duchovně – neviditelně. Tento výklad umožnil přesunout Kristův viditelný příchod na další datum, na rok 1914.

Jedním z těchto vykladačů byl právě Russell.² Jeho badatelé Bible tedy upnuli horlivé očekávání konce současného světa k roku 1914. V roce 1878 měl tomuto úplnému konci předcházet zánik všech náboženství na světě. Ačkoliv datum 1878 zklamalo, datace 1914 se badatelé Bible nevzdali a s tímto proroctvím již prolomili i hranice pozdějšího Československa. Počátek působení svědků Jehovových u nás lze přibližně datovat k roku 1907, kdy zejména do Liberce docházel z Drážďan Němec Erler (křesťní jméno není známo). Rozšiřoval zde Russellovy spisy včetně knihy „Bitva armagedonská“ a oznamoval, že v roce 1914 nastane světová katastrofa.³ Ovšem s ohledem na tento pozdní vstup apokalyptických misí do naší země a jen okrajové Erlerovo působení zůstalo české prostředí zprávu téměř nezasaženo. Dnes lze dohledat již

pouze materiály, ve kterých se organizace zpětně vyjadřuje k nesplněnému proroctví. Například reprezentativní kniha „Svědkové Jehovovi – Hlasatelé Božího Království“ připouští, že existovala apokalyptická očekávání vztahující se k roku 1914. Kniha však toto očekávání bagatelizuje a ve zmínce o euforii (jež tedy vládla zejména v působišti pastora Russella) se odkazuje pouze na soukromá očekávání některých jednotlivců.⁴

Po zklamání z roku 1914 badatelé Bible posunuli očekávání konce současného světa ještě na říjen následujícího roku. Také v roce 1915 však zavládlo zklamání.⁵ Počet lidí sympatizujících s badateli Bible se v Československu ovšem zvyšoval a v roce 1916 se již v Mostě konala jejich pravidelná shromáždění. Přesto se však badatelé Bible obraceli především na německy mluvící obyvatele. První česky psaná literatura badatelů se objevila teprve v roce 1920.⁶ Zda tedy očekávání k roku 1915 v naší zemi existovalo, zůstává otázkou.

Následující rok Russell zemřel. Badatelé Bible se v důsledku jeho smrti a zklamání z nesplněných proroctví téměř rozpadli. V takové situaci převzal hnutí v lednu 1917 výborný organizátor Joseph Franklin Rutherford (1869-1942). Dal hnutí novou naději tím, že posunul nesplněné očekávání z roku 1914 na rok 1918, v němž měla být v rámci „bolestivé křeče křesťanstva“, kdy církev upadne do zapomnění, ve velkém rozcházána po zemi mrtvá těla křesťanů. Další proroctví se vztahovalo k roku 1920, kdy měly zaniknout i všechny světové vlády. Nic z toho se však nenaplnilo. Další naději tedy spojil s rozsáhlou kampaní, hlásající konec současného světa roku 1925.⁷ Kampaň zahájil ještě v roce 1918. Byly k ní používány velké světelné poutače i novinové inzeráty. Víra v hlásané proroctví byla pro členy organizace naprosto závazná. Ti, kteří o časových proroctvích pochybovali, byli označováni jako ctižádostiví lidé svedení ďáblem, zahrnující Boha i Kristovu oběť. Pro vzkříšeního Abrahama, Jáкова, Izáka, Davida a další nechala společnost postavit luxusní vilu poblíž ka-



Triumfální vyjití svědků Jehovových ze světa zmítaného apokalypsou.

liforského San Diega. Pro krále Davida byl připraven také luxusní automobil.⁸ S očekáváními k roku 1925 se již naplno setkali i čeští svědkové Jehovovi, a to hned v roce 1920, kdy začaly jejich české publikace v naší zemi vycházet. V knize „Miliony nyní žijících lidí nikdy nezemřou“ studovali Rutherfordův výpočet biblické chronologie, který měl dokázat, že v roce 1925 již přestanou lidé umírat a budou žít věčně na zemi spolu s Abrahamem, Izákem, Jákovem a dalšími otci ze Starého zákona.⁹

Předpověď se však nenaplnila. Stanovisko k nesplněnému proroctví zveřejnila v roce 1993 česky vydaná kniha „Svědkové Jehovovi – Hlasatelé Božího království“. Přiznává, že proroctví bylo vyneseno a svědkové se o ně dychtivě dělili s ostatními lidmi.¹⁰ Bylo to nejotevřenější přiznání k mylným proroctvím, jakého se kdy českým svědkům dostalo.

Po zklamání z roku 1925 se další apokalyptická očekávání vztahovala k roku 1941. Na sjezdu svědků Jehovových v St. Louis (ve státě Missouri) Rutherford ujis-

til, že konec světa je již otázkou pouze několika měsíců. Poučil mládež, aby odložila hledání životního partnera do doby, kdy jim s výběrem pomůžou vzkříšení věrní muži a ženy bible. Účastníci dále obdrželi knihu „Děti“, která předkládala návod k účinnému zapojení do práce pro organizaci v posledních měsících před armagedonem.¹¹ Jak tato očekávání zasáhla české prostředí, není dnes známo. Publikace z tohoto období ani pamětníci nejsou již dohledatelní. Jedním z důvodů je také probíhající II. světová válka.

Zklamání z let 1914, 1915, 1925 a 1941 vystřídala nová naděje. Roku 1966 organizace vyhlásila, že v roce 1975 uplyne šest tisíc let existence člověka na Zemi. Výpočet tohoto apokalyptického očekávání vychází z teorie, že šest dní znamená v biblickém pojetí šest tisíc let, po které lidstvo žilo od stvoření v nedokonalosti, a že sedmý den (tisíc let) bude znovu nastolena dokonalost a lidstvo osvobozeno od hříchu, nemoci a smrti. Ještě počátkem roku 1975 podnikl tehdejší prezident svědků Jehovových Nathan Knorr (1905-1977) s viceprezidentem Frederickem Franzem (1893-1992) cestu kolem světa. Ve všech navštívených zemích se viceprezidentovy projevy soustředily právě na rok 1975. Vybízeli své posluchače, aby nepředpokládali, že nadcházející zánik může být vzdálen na léta. Vyzval, aby se nesoustředili na záležitosti, jakými jsou sňatek, založení rodiny, vybudování úspěšného podniku nebo několikaleté studium na vysoké škole. Přesto však upozornil, že výsledek očekávání nemusí nutně nastat. Mnoho svědků prodalo své firmy, opouštěli zaměstnání, prodávali domy a pole a přestěhovali se na místo, kde bylo jejich misijní služby více potřeba. Jiní si nechali proplatit pojištění a prodali cenné papíry. Spoléhalo, že mají dostatek prostředků do roku 1975 a že potom je už nebudou potřebovat. Další zase odložili své operace.¹²

Očekáváním událostí vztahujících se k roku 1975 žilo i české prostředí svědků Jehovových. Bylo ovšem méně intenzivní než v zahraničí. V Československu bylo období



Armagedon. Oheň a síra přeskakující z místa na místo má způsobit ve světě děsivou paniku.

komunismu a stát náboženské aktivity omezoval. Nekonal se zde sjezd, na nichž by mohla vrcholit euforie, a obsah literatury svědků byl cenzurován. Českou literaturu tak mýjela povzbuzování, že příkladným chováním k dožití krátkého času do konce zkaženého světa je prodej domu a majetku a věnování se naplno průkopnické službě, jak uváděla například v zahraničí dostupná „Služba království“ z května roku 1974. Přesto se v roce 1972 podařilo v českém prostředí vydat knihu „Věčný život ve svobodě Božích synů“, jejíž obsah vzbuzoval velké naděje. Jednoznačně vyřčené proroctví v ní však nepadlo. Českoslovenští svědkové si ovšem sháněli informace nelegálně od zahraničních spolubratrů, a proto apokalypsu rovněž vyhlíželi. Kvůli tlaku

svědků Jehovových na vyhlášení konkrétních dat armagedonu. Nadále však existovalo rámcové přesvědčení, že armagedon zažije ještě generace svědků Jehovových, kteří žili v roce 1914. Toto přesvědčení vyrůstá z výkladu slov Matoušova evangelia (24,34), že „nepomine toto pokolení, než se to všechno stane“. Také z literatury vydané v českém prostředí byla patrná pevná jistota, že se v tomto časovém rámci proroctví naplní.¹⁵ Vysvětlení pojmu „tato generace“ ovšem muselo být stále pozměňováno tak, aby vedení společenství svědků získávalo další čas. Označením „tato generace“ byli nejprve chápáni lidé, kteří byli v roce 1914 již dospělí. Pak měli být alespoň ve věku, kdy jsou lidé schopni sledovat světové dění.¹⁶ Časopis svědků



Ruka každého člověka se v armagedonu pozvedne proti jeho bližnímu v šíleném a marném boji o přežití. Všechny kresby pocházejí z tisků svědků Jehovových.

ze strany režimu a různým odpovědím na něj byli v tehdejší době rozštěpeni na dvě skupiny. Každá z nich věřila, že jedinečně ona rok 1975 přežije. Někteří svědkové veřejně vystoupili proti politickému zřízení a skončili ve vězení. Byli však přesvědčeni, že celý trest již neodpykají a z vězení budou zachráněni v armagedonu. Jiní prodali svůj majetek a poslední čas před koncem současného světa se rozhodli zasvětit ohlašování příchodu Božího království v jeho plnosti. Jiní si naopak vzali půjčky, pořídili auta, koupili domy a nejrůznější vymoženosti vědy a techniky v přesvědčení, že nic z toho již nebudou muset nikdy splatit. Jenže rok 1975 uplynul a kromě velkého zklamání se nestalo nic.¹³ V českém prostředí se v roce 1993 ohlédla za nesplněným očekáváním kniha „Svědkové Jehovovi – Hlasatelé Božího Království“. Reflexe v ní byla ovšem skromná a především zlehčující.¹⁴

Po neúspěchu všech apokalyptických proroctví rezignovalo náboženské hnutí

Jehovových „Probudte se!“ uvedl 8. října 1968, že konce se s jistotou dožije ještě minimálně patnáctiletá mládež. O deset let později určil druhý časopis, „Strážná věž“, že se armagedonu dožijí ti, kteří byli schopni události roku 1914 pouze pozorovat. „Strážná věž“ zároveň odmítla názor, že by se pojem „tato generace“ vztahoval i na děti, které se právě narodily. V českém prostředí vyšla tato nauka až v následujícím roce v samizdatovém vydání č. 8/1979.

O dva roky později časopis „Strážná věž“ z 15. října 1980 sděluje, že trvale si zapamatovat události jsou schopny již děti ve věku okolo 10 let. Česky vyšel tento článek ve „Strážné věži“ z 1. listopadu 1981 a v jejím samizdatovém vydání č. 7/1981. Uplynulo dalších několik let a „Strážná věž“ z 15. května 1984 uvedla, že pojem „tato generace“ zahrnuje také děti, které se narodily do roku 1914. Česky vyšel článek až 1. února 1985, v samizdatovém vydání již v č. 21/1984.¹⁷ Od roku 2010 začala společnost učit, že se armagedonu nemusí dožít uvedená generace, nýbrž až generace následující, která na generaci roku 1914 navazuje a zároveň ji svým životem částečně překrývá.¹⁸ A právě tato nauka zavazuje víru svědků Jehovových dnes. Z takové informace lze ovšem vyvodit, že by měl armagedon vypuknout ještě v době 21. století. Zda bude důvěra svědků Jehovových znovu zklamána, musí nyní už ukázat čas.

Prostředí českých svědků tedy neminulo žádně z významných apokalyptic-

kých očekávání, jaká drželo toto hnutí na světové rovině. Mezi českými svědky ovšem obvykle nevládla taková euforie, jakou prožívali jejich bratři například ve Spojených státech, kde má náboženská společnost kořeny. Vliv na to mělo jednak to, že působení této náboženské společnosti u nás začalo se zpožděním oproti západnímu světu, jednak válečné události a v neposlední řadě také komunistický režim, který se snažil rozvoj v náboženské oblasti tlumit.¹⁹

Poznámky

- 1 Srov. HODOUŠ, Stanislav. *Český armagedon: Vývoj očekávání konce světa v prostředí českých svědků Jehovových*, Prusinovice: vlastním nákladem, 2016, s. 24–25.
- 2 Srov. VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*. Portál 2004, s. 97; REMEŠ, Prokop. *Svědkové Jehovovi – historický přehled*, Praha: Oliva, 1995, s. 4–5.; Srov. VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*, Praha: Dingir, 1998, s. 72.
- 3 Srov. MARTINEK, Branislav. *Náboženská společnost a stát – Historie svědků Jehovových v Československu*, Praha: Dingir, 2000, s. 8.; *Česká republika*. [online]. 17. 3. 2015 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://wol.jw.org/cs/wol/d/r29/lp-b/302000011?q=1932&p=par>.
- 4 Srov. *Svědkové Jehovovi – Hlasatelé Božího Království*, Brooklyn: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 1993, s. 61–62.
- 5 Srov. *Tamtéž*, s. 62.; *Ročenka svědků Jehovových 2015*, Brooklyn: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2014, s. 173.
- 6 Srov. MARTINEK... s. 8.
- 7 Srov. FRANZ, Raymond. *Krise svědomí*, Praha: Návrat domů, 1998, s. 153–168.
- 8 Srov. REMEŠ, Prokop. *Svědkové Jehovovi, nebo bible?* Praha: Fokus, 1990, s. 53.; FRANZ... s. 153–162.
- 9 Srov. RUTHERFORD, John. F. *Milióny nyní žijících lidí nikdy nezemřou*, Praha: Nakladatelské právo, 1920, s. 56–57, 62.
- 10 Srov. *Svědkové Jehovovi – Hlasatelé...* s. 632–633.
- 11 FRANZ... s. 179.
- 12 Srov. *Tamtéž*, s. 179–189.
- 13 Dopis Jozefa Vaškoviče, žijícího v současnosti ve Vídni – ve vlastnictví autora.
- 14 *Svědkové Jehovovi – Hlasatelé...* s. 633.
- 15 Srov. *Můžeš žít navždy v pozemském ráji*, Brooklyn: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 1990, s. 154.
- 16 Srov. *Světaširá bezpečnost pod „Knížetem pokoje“*, Samizdatové vydání, asi po roce 1985, s. 12, 104; *Strážná věž* 111 (10/16), 1990, s. 6–7.
- 17 Srov. FRANZ, Raymond. *Hledání křesťanské svobody*, Davle: Kernberg Publishing, 2011, s. 402–403.
- 18 Srov. *Boží království panuje!* Brooklyn: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2014, s. 11–12; MALÝ, Michal. *Armagedon opět odložen?* [online]. 16. 2. 2010 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://www.straznavez.cz/Aktuality/generace2010.htm>.
- 19 Srov. HODOUŠ... s. 59.

Bc. Stanislav Hodouš (*1982) vystudoval teologii na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V roce 2016 vydal publikaci „Český armagedon: Vývoj očekávání konce světa v prostředí českých svědků Jehovových.“